

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти
магістр

на тему: «Оцінка платоспроможності підприємства та шляхи її
вдосконалення»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньою програмою
Фінанси, банківська справа та
страхування
спеціальності 072 Фінанси, банківська
справа та страхування
ступеня вищої освіти магістр
групи 1
Адаменко І. М.
Керівник: Тютюнник Ю. М.
Рецензент: Єрмолаєва М. В.

Полтава 2023 року

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІТИЧНОЇ ОЦІНКИ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	7
1.1. Сутність платоспроможності, її значення в аналізі фінансового стану підприємств.....	7
1.2. Оцінка платоспроможності та фінансової стійкості як елементів Дослідження загального фінансового стану підприємства.....	14
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	23
2.1. Загальний аналіз фінансових показників підприємства.....	23
2.2. Аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства.....	31
РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ТА ПОЛІПШЕННЯ ЗАГАЛЬНОГО ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА.....	41
3.1. Забезпечення платоспроможності підприємства.....	41
3.2. Основні шляхи стабілізації фінансового стану підприємства.....	48
ВИСНОВКИ.....	53

ВСТУП

Актуальність теми. Аналіз платоспроможності підприємства є ключовим елементом фінансового управління, оскільки від його результатів залежить успішність функціонування суб'єкта господарювання як на короткострокову, так і на довгострокову перспективу. В контексті цього дослідження виявляється важливим завданням аналітична оцінка та обґрунтування стратегічних напрямів забезпечення платоспроможності підприємства.

Важливо зазначити, що існуючі методики оцінки платоспроможності суб'єктів господарювання та факторів, що впливають на її формування, вимагає подальшого вдосконалення для врахування сучасних тенденцій та ризиків у фінансовому середовищі. Спрощення та вдосконалення цих методик дозволить створити більш точні та надійні моделі для прогнозування платоспроможності, що, в свою чергу, сприятиме прийняттю інформованих стратегічних рішень.

Доцільність моделювання стратегії управління платоспроможністю стає необхідною у зв'язку з постійними змінами в економічному оточенні та підприємницькому середовищі. Розробка ефективних стратегій управління платоспроможністю передбачає врахування динаміки фінансового ринку, кредитних умов, зовнішніх та внутрішніх факторів, які можуть впливати на фінансовий стан підприємства.

Вдосконалення методики оцінки та розробка моделей стратегій управління платоспроможністю є необхідним етапом для забезпечення стійкості та конкурентоспроможності підприємства в умовах постійних змін у світі бізнесу. Враховуючи це, подальші наукові та практичні дослідження у даній області вирішать важливі завдання, спрямовані на оптимізацію фінансового управління та забезпечення стабільності підприємства.

Отже, актуальність вказаних проблем, їх практичне значення та недостатнє теоретичне і методичне опрацювання зумовили вибір теми

кваліфікаційної роботи, її мету, завдання та структурну побудову.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота виконана в межах програми науково-дослідних робіт кафедри фінансів, банківської справи та страхування за темою: «Удосконалення механізму фінансової діяльності підприємств, організацій і установ».

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає у проведенні аналітичної оцінки та обґрунтуванні шляхів підвищення платоспроможності суб'єкта господарювання. Досягнення мети наукового дослідження зумовило постановку і вирішення кола питань, що склали його основні завдання:

- дослідити праці вітчизняних та зарубіжних вчених з питань вивчення та визначення платоспроможності;
- проаналізувати фінансову звітність компанії та статистичні дані;
- проаналізувати основні фінансові показники: платоспроможність, фінансову стійкість та ліквідність;
- дослідити існуючі методики визначення показників платоспроможності та фінансової стійкості;
- критично оцінити стан платоспроможності на підприємстві на основі досліджених методик;
- удосконалити визначення поняття «платоспроможність» як окремої категорії;
- розробити перелік напрямів для підвищення рівня платоспроможності конкретного суб'єкта господарювання.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є теоретичні та методологічні засади, а також практичні аспекти, пов'язані з оцінкою платоспроможності підприємства. Предметом дослідження є напрями аналізу, система показників оцінювання та шляхи підвищення платоспроможності Філії «XXX».

Методи дослідження. Основою дослідження є положення економічної теорії, праці вітчизняних і зарубіжних вчених з проблем оцінки та шляхів

підвищення рівня платоспроможності підприємств. Для реалізації поставлених завдань дослідження використовувалися такі методи: абстрактно-логічний – для формулювання мети та визначення завдань дослідження; теоретичного узагальнення – для визначення сутності платоспроможності та її значення в аналізі фінансового стану підприємств; аналізу і синтезу, індукції та дедукції – для узагальнення напрямів та системи показників оцінки рівня платоспроможності, формулювання висновків за результатами досліджень; табличний і графічний – для наочного відображення результатів досліджень; детермінованого факторного аналізу (ланцюгових підстановок) – для визначення кількісного впливу факторів на зміну коефіцієнтів ліквідності; розрахунково-конструктивний – для моделювання стратегії управління платоспроможністю, зокрема вдосконалення структури активів і пасивів, підвищення рівня ділової активності та прогнозування можливого банкрутства суб'єкта господарювання.

Інформаційна база. Інформаційною базою виконання роботи слугували: національні стандарти та положення, збірники, навчальна література, періодичні видання, спеціальні випуски технічних видань, статистичні дані, довідники, тлумачні словники, Статут підприємства та форми фінансової звітності (№ 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» і № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)») Філії «XXX» за 2020-2022 рр.

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Усі розробки та пропозиції, що містяться в роботі, належать особисто автору.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження доповідалися й одержали позитивну оцінку на всеукраїнській та внутрішньовузівській конференціях: VI Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством» (м.

Полтава, 30-31 березня 2023 р.), Студентській науковій конференції Полтавського державного аграрного університету (м. Полтава, 15-16 травня 2023 р.).

Також підготовлена наукова робота на тему «Методика оцінки інвестиційної привабливості аграрних підприємств та її вдосконалення», яка посіла друге місце у I турі Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт зі спеціальності «Фінанси і кредит» (2023 р.).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 3 наукових праці загальним обсягом 0,5 друк. арк.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел, що нараховує 62 найменування, містить 7 таблиць, 5 рисунків, 4 додатки. Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 58 сторінках друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІТИЧНОЇ ОЦІНКИ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

1.1. Сутність платоспроможності, її значення в аналізі фінансового стану підприємств

В умовах ринкової економіки підприємства нерідко переслідують мету максимізації прибутку і можуть ігнорувати традиційний підхід до оперативної оцінки ліквідності та платоспроможності на основі аналізу фінансових звітів. Це може порушити зв'язок між активами підприємства та джерелами їх фінансування, що в свою чергу призводить до передкризових та кризових ситуацій. Для виправлення таких ситуацій важливим є визначення обґрунтованості та ефективності управлінських рішень, які значною мірою залежать від результатів оцінки фінансового стану підприємства. Ця оцінка виходить за межі простого обчислення окремих фінансових коефіцієнтів і передбачає дослідження багатьох показників, включаючи стан активів та пасивів, що відображають різні аспекти діяльності кожного окремого підприємства.

Для прийняття рішень у сфері фінансів і економіки необхідно мати чітке розуміння фінансового стану підприємства. Інформація, отримана під час аналізу фінансового стану, має допомагати виявляти результати діяльності підприємства та потенційні можливості для його подальшого розвитку. Визначення платоспроможності є важливим елементом фінансового менеджменту будь-якого підприємства. Зокрема, забезпечення достатнього рівня платоспроможності дозволяє підприємству уникнути ризику банкрутства та зберегти довіру своїх партнерів [2]. Для досягнення цієї мети необхідний систематичний моніторинг інформації про фінансовий стан підприємства, що має включати оцінку ліквідності та платоспроможності на основі оперативного аналізу відповідних фінансових

показників та використання балансового підходу, що дозволяє визначити ці показники протягом певного періоду. Такий підхід допоможе попередити кризові ситуації та забезпечити стійкий розвиток підприємства.

Методичний та практичний підходи до визначення платоспроможності та ліквідності підприємств розглянуто в наукових працях багатьох вітчизняних і зарубіжних авторів, роботи яких тісно переплітаються з дослідженнями ними оцінки фінансового стану в цілому. Так, теоретико-практичне підґрунття методики оцінки ліквідності та платоспроможності підприємств досліджували М. Болюх, В. Бугай, В. Вовк, Н. Давиденко, В. Іваненко, М. Лапішко, Л. Лахтіонова, Є. Мних, Є. Носова, Г. Панова, А. Поддєрьогін, В. Черкасов, М. Чумаченко, А. Шеремет, П. Роуз, Д. Уайтинг, Е. Хелферт та багато інших. Віддаючи належне великій когорті дослідників у розширення наукових пізнань з оцінки ліквідності та платоспроможності підприємств, необхідно зауважити, що існує потреба визначення підходу до оперативного розрахунку показників ліквідності та платоспроможності підприємств з точки зору балансового методу, виходячи з умов прискорення в отриманні управлінської інформації про фінансовий стан підприємства. Це дозволить оперативно визначати рівень ліквідності та своєчасно попереджувати ризик банкрутства.

Ефективна діяльність підприємства потребує раціонального управління необхідними ресурсами і джерелами їх фінансування, що є ключовим аспектом у формуванні фінансової стратегії. Це передбачає, що важливим є своєчасна та об'єктивна оцінка фінансового стану підприємства, оскільки це надає можливість збільшити прибуток підприємства. Ця оцінка базується на систематичному аналізі платоспроможності та ліквідності підприємства на прийнятному рівні ризику. Рівень ризику визначається сукупністю виробничих факторів та показників, які відображають наявність, розподіл та використання фінансових ресурсів, і це є однією з ключових характеристик фінансової діяльності підприємства та важливою складовою управлінського впливу на господарські процеси.

Платоспроможність, у першу чергу, оцінюється з точки зору здатності підприємства вчасно виконувати свої фінансові зобов'язання. Це включає оплату поставчань, кредиторську заборгованість та інші короткострокові зобов'язання. Аналіз коштів та обігових активів дозволяє визначити, наскільки підприємство може впоратися з поточними фінансовими зобов'язаннями. Більш широке визначення платоспроможності надають А. А. Мазаракі та Л. О. Лігоненко, згідно з яким це поняття визначається відповідністю витрат і доходів підприємства, забезпечує можливість постійного або періодичного фінансування функціонування та виконання взятих зобов'язань [59]. Підходи визначення до економічної сутності поняття платоспроможності узагальнено на рис. 1.1.

Рис. 1.1. Підходи до визначення економічної сутності поняття «платоспроможність»

Ліквідність, у свою чергу, вказує на спроможність підприємства швидко реалізувати свої активи у гроші для покриття своїх зобов'язань. Застосування різних ліквідних показників дозволяє оцінити, наскільки ефективно підприємство може використовувати свої оборотні активи для забезпечення ліквідності.

У контексті економічної теорії поняття «ліквідність» і «платоспроможність» взаємопов'язані, але відрізняються за змістом, що призводить до різних підходів у їх трактуванні. Деякі автори визначають ліквідність і платоспроможність як здатність активів перетворюватися на

грошові кошти швидко і вчасно погашати зобов'язання перед кредиторами. Інші автори наукових досліджень наголошують на важливості того, щоб підприємство мало достатньо грошових коштів та їх еквівалентів для виконання розрахунків з кредиторами. Ліквідність оцінюється через здатність суб'єкта господарювання виконувати розрахунки за своїми зобов'язаннями, як за рахунок грошових коштів, отриманих від операційної діяльності, так і за рахунок коштів, отриманих від реалізації окремих елементів майнового комплексу підприємства. Інша група авторів більше акцентує увагу на балансовій ліквідності та оцінює її через взаємозв'язок активів і поточних зобов'язань. Таке визначення ліквідності дозволяє відділити її від поняття платоспроможності, де платоспроможність передбачає наявність фінансових можливостей для регулярного та своєчасного погашення зобов'язань за наявності необхідних коштів.

Загалом, ліквідність означає здатність підприємства реалізувати свої активи та отримувати кошти для погашення зобов'язань, яка оцінюється через відношення ліквідних активів до поточної заборгованості. Платоспроможність, з іншого боку, передбачає здатність підприємства регулярно та вчасно розраховуватись за своїми зобов'язаннями. Між ліквідністю і платоспроможністю існує взаємозв'язок: чим більш ліквідними є активи підприємства, тим вищий рівень його платоспроможності.

Взаємозв'язок між платоспроможністю та показниками ліквідності показано на рис. 1.2 [39].

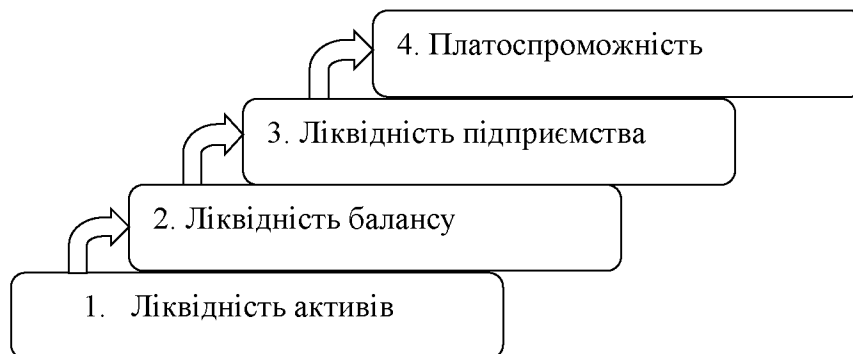

Рис. 1.2. Взаємозв'язок між показниками ліквідності та платоспроможності

Ліквідність балансу визначається тим, наскільки активів підприємства, які можуть швидко перетворитися на готівку, вистачає для покриття його зобов'язань, і як цей процес відповідає строкам погашення зобов'язань. Досягнення ліквідності балансу полягає в тому, щоб забезпечити рівність між зобов'язаннями та активами підприємства.

Ліквідність підприємства вказує на його здатність мати достатньо оборотних коштів для погашення короткострокових зобов'язань, навіть якщо строки погашення порушуються згідно з контрактом. Основна ідея полягає в тому, що при нормальному виробничому та реалізаційному процесі грошових коштів, отриманих від покупців, достатньо для здійснення розрахунків з кредиторами, тобто для оплати поточних зобов'язань.

В економічній літературі спостерігається багатоваріантність тлумачень терміну «ліквідність підприємства». Узагальнюючи існуючі підходи, визначимо, що ліквідність підприємства – це мобільність підприємства, його здатність при виникненні будь-яких обставин за рахунок внутрішніх і зовнішніх джерел оперативно вишукувати резерви платіжних коштів, необхідних для погашення боргів і постійно, на будь-який момент часу, підтримувати рівновагу між обсягами і строками перетворення активів у грошові кошти та обсягами й строками погашення зобов'язань [39].

Ліквідність виявляється менш динамічною, ніж платоспроможність, через те, що зі стабілізацією виробничої діяльності підприємства утворюється сталіша структура активів і джерел коштів. Зміни в цій структурі відбуваються рідше, тому показники ліквідності, як правило, коливаються у межах певної, передбачуваної області.

Навпаки, платоспроможність може значно змінюватися. Навіть якщо підприємство на певну дату вважається платоспроможним, ситуація може раптово змінитися у наступному періоді через терміни погашення боргів і недостачу коштів, наприклад, через невіршення коштів від раніше відвантаженої продукції.

Ліквідність і платоспроможність є важливими показниками, що

визначають фінансову стійкість сучасного підприємства. На сьогоднішній день майже неможливо вести бізнес, встановлювати цілі, аналізувати результати та виявляти відхилення від запланованих параметрів без ефективного управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства. Успішна діяльність підприємства вимагає не лише правильного планування та контролю, але й ефективного управління доступними ресурсами, які мають бути готовими в конвертовану форму для надходження коштів та фінансування виробничих процесів.

Рівень ліквідності залежить від активності підприємства, де активи та зобов'язання відіграють важливу роль у підтриманні рівноваги між собою. Чим вищий рівень виконання зобов'язань, тим вищий рівень ліквідності підприємства. Це дає можливість вчасно виконувати боргові зобов'язання за допомогою грошових коштів та продовжувати нормальну діяльність, що визначає платоспроможність підприємства. Підвищення рівня ліквідності стає стратегічно важливим, оскільки це дозволяє підприємству виявляти гнучкість у фінансових операціях та реагувати на зміни в економічному середовищі. Забезпечення належного рівня ліквідності є особливо важливим у випадках викликів та несподіваних змін, коли підприємство повинно мати достатні ресурси для забезпечення своєї стабільності та успішного функціонування.

Ліквідність і платоспроможність тісно пов'язані, і контроль за ліквідністю є невід'ємною частиною фінансового управління підприємства. Для досягнення цих цілей необхідно:

- оцінювати об'єктивно фінансовий стан підприємства і виявляти можливості його поліпшення;
- розробляти конкретні пропозиції щодо більш ефективного використання фінансових ресурсів для зміцнення фінансового стану підприємства;
- передбачати можливі фінансові результати та розробляти моделі фінансового стану в різних сценаріях використання ресурсів.

Для досягнення цих завдань використовуються різні методи, такі як вертикальний та горизонтальний аналіз, коефіцієнтний аналіз, аналіз грошових потоків та інші. Важливою базою для використання таких методів є бухгалтерський баланс, який відображає структуру активів і пасивів підприємства та дозволяє порівнювати їх склад для отримання об'єктивної інформації щодо ліквідності та платоспроможності підприємства.

Підприємства, які не змогли стабілізувати ситуацію при ранніх ознаках погіршення власної платоспроможності, в найгіршому випадку призупиняють свою діяльність й проводять ліквідаційну процедуру. Щоб не допустити такого варіанту розвитку подій, перш за все потрібно стежити за змінами стану платоспроможності підприємства, чи відповідає він ознакам, що характеризують його як платоспроможного. Такими ознаками є наявність достатніх коштів на розрахунковому рахунку підприємства та відсутність простроченої кредиторської заборгованості. При невідповідності вказаним ознакам платоспроможності рекомендовано здійснити заходи для повернення до нормативних значень.

Доцільно зазначити, що визначення платоспроможності на підприємстві має суттєве значення в сучасних умовах господарювання. Платоспроможність означає, що підприємство здатне вчасно і повністю розраховуватися зі своїми кредиторами, виконувати свої фінансові зобов'язання перед ними. Це важливо для забезпечення довіри з боку постачальників, банків, інвесторів та інших стейкхолдерів.

Однак необхідність визначення платоспроможності на підприємстві не обмежується лише забезпеченням нормальних фінансових операцій. Вона також стосується здатності підприємства до розвитку та вкладання виробничого потенціалу. Підприємства, які не можуть забезпечити свою платоспроможність, мають обмежені можливості для інвестування в нові технології, розширення виробництва або розвитку нових ринків. Це може обмежити їхню конкурентоспроможність і стійкість в умовах ринкової конкуренції.

Важливим аспектом визначення платоспроможності є також здатність підприємства втримувати довіру інвесторів і кредиторів. Якщо підприємство не може підтвердити свою здатність регулярно виконувати фінансові зобов'язання, то це може призвести до втрати довіри та ускладнити можливість отримання фінансування для подальшого розвитку.

Отже, визначення платоспроможності на підприємстві є важливим елементом фінансового аналізу та управління, який впливає на різноманітні аспекти діяльності підприємства, від щоденних операцій до стратегічного розвитку. Платоспроможність є ключовим фактором для забезпечення стабільності та ефективності фінансової діяльності. Вона визначає, наскільки підприємство може вчасно та в повному обсязі виконувати свої фінансові зобов'язання перед кредиторами, утримуючи при цьому позитивний фінансовий оборот.

Особливу вагу отримує аналіз джерел коштів та ефективного їх використання, що має вирішальне значення для підтримання оптимальної платоспроможності. Цей підхід не лише допомагає уникнути можливих фінансових труднощів, але і надає підставу для розробки стратегій, спрямованих на підвищення ефективності операцій, оптимізації роботи з обіговими коштами та створення стійкої фінансової бази для майбутнього розвитку підприємства. Такий підхід до управління платоспроможністю стає важливою складовою загальної стратегії підприємства та сприяє його успішному функціонуванню в конкурентному бізнес-середовищі.

1.2. Оцінка платоспроможності та фінансової стійкості як елементів дослідження загального фінансового стану підприємства

Оцінка платоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості є критично важливим етапом аналізу загального фінансового стану підприємства. Ці аспекти надають важливі показники про здатність

підприємства виконувати свої фінансові зобов'язання та забезпечувати стабільність у довгостроковій перспективі.

Фінансова стійкість визначається здатністю підприємства утримувати стабільність та продовжувати свою діяльність у довгостроковій перспективі. Аналіз капіталовкладень, структури боргів, рентабельності та інших факторів дозволяє зрозуміти, наскільки підприємство може стійко функціонувати у змінних економічних умовах.

Усі ці аспекти взаємодіють та створюють повний образ фінансового стану підприємства. Надійна платоспроможність, ефективна ліквідність та стійкість формують основу для успішного функціонування підприємства, забезпечуючи йому конкурентні переваги та стійкість у довгостроковій перспективі.

У ринкових умовах фінансова стійкість підприємства стає ключовою складовою для його виживання та стабільного функціонування. Кожне підприємство, як суб'єкт підприємницької діяльності, повинно бути в змозі забезпечити такий рівень фінансових ресурсів, що дозволить йому виконувати свої фінансові зобов'язання перед різними стейкхолдерами – діловими партнерами, державою, власниками та найманими працівниками.

Термін «фінансова стійкість» підприємства охоплює багато аспектів та перевершує, на нашу думку, обмеження понять «платоспроможність» і «кредитоспроможність». Це поняття включає в себе всебічну оцінку фінансового стану підприємства та його діяльності.

Платоспроможність та фінансова стійкість є двома важливими фінансовими аспектами, які глибоко взаємодіють та визначають фінансовий стан будь-якої організації чи підприємства. Ці два поняття взаємопов'язані і відіграють визначальну роль у забезпеченні ефективного функціонування та успіху підприємства.

З іншого боку, фінансова стійкість є ключовою для довгострокового успіху підприємства. Це включає в себе здатність ефективно генерувати прибуток, утримувати вартість активів та здійснювати раціональне

управління зобов'язаннями. Фінансова стійкість стає фундаментальним фактором для розвитку, інвестицій та забезпечення довгострокової стійкості підприємства.

Ці два аспекти інтегруються в єдину стратегію управління фінансами. Забезпечення високого рівня платоспроможності в короткостроковій перспективі допомагає уникнути проблем, пов'язаних із простроченням платежів, тоді як фінансова стійкість створює фундамент для розвитку та важливих стратегічних рішень у довгостроковому плані.

Збалансований підхід до управління активами та зобов'язаннями, розумне фінансове планування та ефективне управління ресурсами є важливими чинниками для досягнення обох цих цілей. Висока платоспроможність та фінансова стійкість надають підприємству конкурентну перевагу, роблячи його більш стійким до змін у економічному середовищі та сприяючи його довгостроковому успіху.

Фінансова стійкість формується протягом всього життєвого циклу підприємства і є ключовим елементом загальної стійкості підприємства. В умовах економічної нестабільності кожен суб'єкт господарювання постійно шукає шляхи підвищення ефективності своєї діяльності.

Фінансова стійкість підприємства залежить від ефективного управління фінансовими ресурсами і визначається оптимальною структурою активів, оптимальним співвідношенням власних і позикових коштів, оптимальним співвідношенням активів та джерел їх фінансування. Користувачами результатів аналізу фінансової стійкості можуть бути засновники підприємства, його керівництво, ділові партнери та банки. Саме оцінювання фінансової стійкості дозволяє зовнішнім користувачам визначити фінансові можливості підприємства в майбутньому. Основне завдання аналізу фінансової стійкості полягає у визначенні спроможності підприємства протистояти негативній дії різних факторів (зовнішніх, внутрішніх та непередбачуваних), що впливають на його фінансовий стан.

Оцінюючи фінансову стійкість підприємства, можна зробити певний

висновок залежно від мети аналізу: власники підприємства (акціонери, інвестори та інші особи, що зробили внески у статутний капітал) віддають перевагу допустимому зростанню частки позикових коштів; кредитори (постачальники ресурсів, банки) навпаки – віддають перевагу суб'єктам господарювання з високою часткою власного капіталу.

Важливим економічним аспектом є визначення меж фінансової стійкості. Так, недостатня фінансова стійкість може призвести до неплатоспроможності підприємства, відсутності у нього коштів для розвитку виробництва та взагалі діяльності суб'єкта господарювання. Надлишкова фінансова стійкість також негативно впливає на виробничо-господарську діяльність, оскільки виступає гальмом її розвитку, збільшуючи затрати підприємства надлишковими запасами і резервами.

Одним із ключових чинників, що поєднує платоспроможність і фінансову стійкість, є управління оборотним та необоротним капіталом. Раціональне використання активів та ефективне управління зобов'язаннями дозволяє підприємству забезпечувати потреби в платежах та одночасно зберігати стійкість у довгостроковій перспективі.

Прийняття рішень щодо структури капіталу та ефективного використання фінансових інструментів також впливає на обидві сторони: забезпечення короткострокової стабільності та довгострокового розвитку. Врахування витрат на кредит, здатність повертати борги та раціональне використання внутрішніх резервів – усе це має величезний вплив на платоспроможність та фінансову стійкість.

Інформаційне забезпечення є першочерговим етапом та необхідною умовою організації та проведення аналізу стану платоспроможності. Необхідно зібрати максимально повну інформацію про стан платоспроможності підприємства та якісно її обробити. Саме від якості, змісту і складу вихідних даних залежить ефективність аналітичного дослідження, об'єктивність і цінність його результатів.

Не менш важливим є вибір методу оцінки стану платоспроможності на

основі отриманої інформації, який графічно зображений на рис. 1.3 [42].

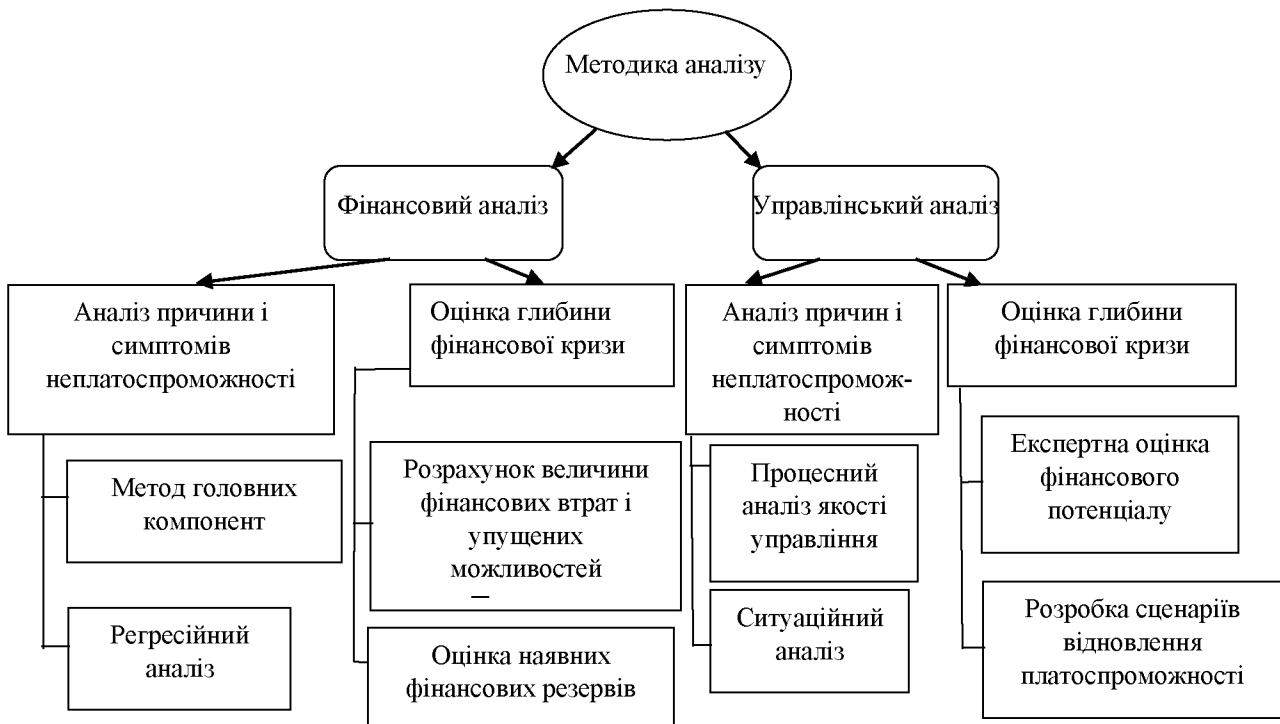

Рис. 1.3. Вибір методу оцінки стану платоспроможності підприємства

Лише на основі проведеного аналізу можна робити якісні висновки, обґрунтовувати ефективність та необхідність тих чи інших управлінських рішень. Вибір оптимального методу дозволяє здійснювати об'єктивну оцінку фінансового стану підприємства та визначати стратегічні напрямки подальшого управління, спрямовані на поліпшення платоспроможності та стабільність фінансового розвитку.

Вибір методу аналізу залежить від того, чи ми проводимо фінансовий аналіз, чи управлінський [42]. Фінансовий аналіз може бути зовнішнім або внутрішнім і зазвичай спрямований на оцінку фінансової діяльності та показників фінансового стану підприємства.

Управлінський аналіз, навпаки, здійснюється лише внутрішньо і має більш глибокий характер. Він базується на повному доступі до бухгалтерської і управлінської звітності та дозволяє проводити якісний аналіз внутрішніх ресурсів та потенціалу підприємства. Також управлінський аналіз вивчає вплив різних внутрішніх і зовнішніх факторів на діяльність

підприємства та їх наслідки. Результати управлінського аналізу надають вищому керівництву підприємства необхідну інформацію для прийняття остаточних рішень.

Вибір конкретного методу аналізу відповідає визначеній меті. Наприклад, якщо метою є виявлення факторів, що призвели до неплатоспроможності, то використовується метод аналізу причин і симптомів неплатоспроможності. Якщо ж метою є оцінка наслідків впливу цих факторів на підприємство, то обирається метод оцінки глибини фінансової кризи.

Отримавши результати дослідження, можна зробити висновок про рівень платоспроможності і, залежно від цього рівня, прийняти відповідне рішення для відновлення платоспроможності та забезпечення її високого рівня.

Наявні методики аналізу фінансової стійкості підприємства передбачають проведення досліджень у декілька етапів. Залежно від завдань аналізу і тлумачення поняття «фінансова стійкість» порядок розрахунку показників у різних літературних джерел відрізняються. Але, як правило, аналіз проводиться у такій послідовності: загальна оцінка фінансової стійкості; розрахунок за даними балансу системи відносних показників фінансової стійкості; розрахунок за даними балансу системи абсолютних показників, які характеризують забезпеченість запасів джерелами формування і дають можливість визначити відповідний тип фінансової стійкості підприємства; розрахунок за даними звіту про фінансові результати та факторний аналіз порогу рентабельності та запасу фінансової стійкості. Схематична модель визначення фінансової стійкості підприємства представлена на рис. 1.4 [10].

Загальне оцінювання фінансової стійкості передбачає визначення: стійкості джерел формування капіталу; ресурсної стійкості; стійкості управління. Дослідження структури пасиву балансу дає змогу встановити можливі причини фінансової стійкості (нестійкості) підприємства. Так,

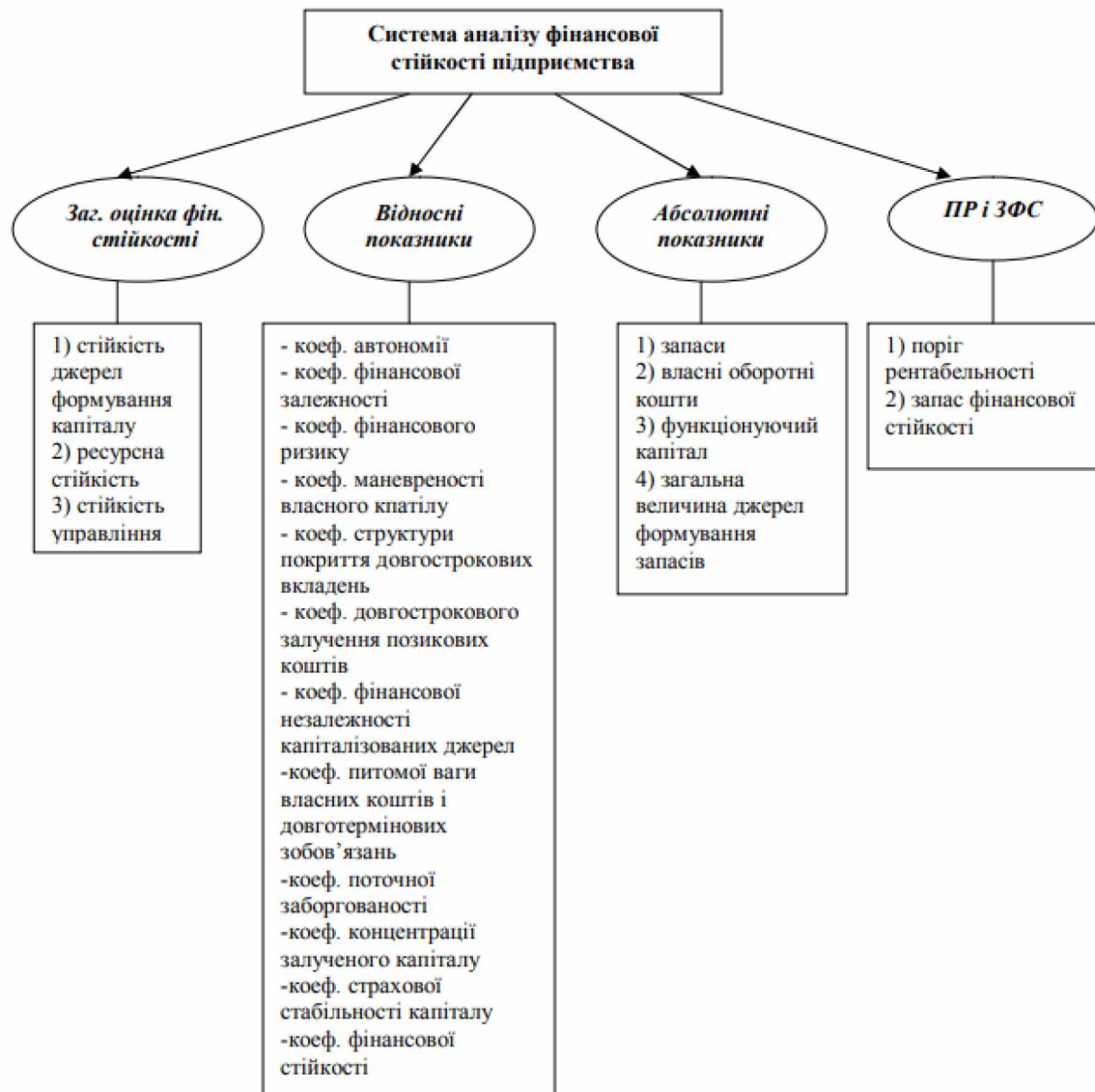

Рис. 1.4. Комплексна методика визначення фінансової стійкості підприємства

підвищення частки власного капіталу за рахунок будь-якого джерела сприяє посиленню фінансової стійкості підприємства. Наявність нерозподіленого прибутку може розглядатися як джерело поповнення оборотних засобів і зменшення поточної кредиторської заборгованості.

Особлива роль аналізу власного капіталу під час оцінювання фінансової стійкості зумовлена його функціями, оскільки саме відношення власного капіталу до позикового найбільшим чином впливає на загальну фінансову стійкість підприємства. Статутний і додатковий капітал

підприємства дають змогу ефективно організувати процес виробництва продукції, застосувати прогресивні технології, висококваліфіковану робочу силу, посилити позиції на ринку. Величина власного капіталу загалом забезпечує довіру партнерів підприємства, що визначає можливість отримання від них фінансових вкладень у разі необхідності усунення впливу несприятливих факторів.

Аналіз ресурсної стійкості як складової фінансової стійкості включає: рівень співробітництва підприємства із суб'єктами ринкової інфраструктури; ступінь інтегрованості підприємства у системі виробничих відносин; залежність ефективності діяльності підприємства від стану економіки країни; спроможність підприємства до залучення коштів; контроль грошових потоків [10]. Стійкість управління (організаційно-функціональної стійкості) аналізується з погляду адекватності організаційної та виробничої структури підприємства вибраній стратегії розвитку та ринковій кон'юнктурі.

Під час дослідження підходів до визначення фінансової стійкості підприємства, умов, які сприяють її досягненню, факторів, що впливають на неї, і аналізу системи її оцінки, можна зробити наступні висновки:

- фінансова стійкість є критично важливою для виживання та стабільного становища підприємства в умовах ринкового господарювання. Це складне поняття, яке має зовнішні прояви і формується у процесі господарської діяльності під впливом різноманітних факторів;

- поняття «фінансова стійкість» досить різноманітне. Ця різноманітність обумовлена тим, що різні автори в економічній літературі розглядають фінансову стійкість з різних точок зору і на різних рівнях, включаючи в це поняття лише фінансову стійкість, ресурсну стійкість, стійкість капіталу та управління і т. д.;

- для визначення рівня незалежності підприємства від зовнішніх джерел, його здатності до генерації прибутку в умовах економічної самостійності, а також ймовірності збереження такого становища, необхідно проводити аналіз фінансової стійкості за допомогою цілої системи

показників.

У світлі висування підприємств до більш складних фінансових стратегій, таких як інвестування в інновації, розширення глобального присутності та розвиток нових ринків, важливо розуміти, що успіх таких стратегій часто залежить від ефективного управління як платоспроможністю, так і фінансовою стійкістю.

Взагалі, слід зазначити, що ліквідність та платоспроможність є важливими аспектами фінансової стійкості підприємства, але вони відрізняються за ступенем динаміки та стійкості. Ліквідність визначається швидкістю перетворення активів у готівку та здатністю покриття зобов'язань, при цьому вона проявляє менші зміни у стабільних умовах виробничої діяльності. З іншого боку, платоспроможність характеризує здатність підприємства вчасно виконувати фінансові зобов'язання, і її стан може змінюватися унаслідок впливу різних факторів, включаючи строк погашення боргів та непередбачувані обставини.

Розуміння цих концепцій дозволяє керівництву та аналітикам здійснювати більш ефективний моніторинг фінансового стану підприємства, враховуючи не лише його ліквідність, але і платоспроможність, забезпечуючи тим самим більшу стійкість до можливих фінансових труднощів та непередбачуваних змін у фінансовій ситуації.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Загальний аналіз фінансових показників підприємства

Фінансово-економічна характеристика підприємства є ключовим елементом аналізу його діяльності. Вона надає об'єктивну інформацію про фінансовий стан підприємства, дозволяє оцінити його потенціал та ефективність управління і взагалі допомагає зрозуміти яке фінансове становище зараз переживає підприємство. Це також спонукає приймати обгрунтовані рішення щодо розвитку, планування бюджету та залучення інвестицій. Фінансові показники також є важливим інструментом для залучення інвесторів та кредиторів, оскільки вони вказують на фінансову стійкість, платоспроможність та найголовніше – рентабельність підприємства. Загалом, фінансово-економічна характеристика підприємства є необхідним інструментом для його успішного функціонування, розвитку та досягнення поставлених цілей.

Філія «ХХХ» зареєстрована 21 червня 2007 р. Створене у розрізі діяльності Дочірнього підприємства «Полтавський ОБЛАВТОДОР» відкритого акціонерного товариства «Державна Акціонерна Компанія «Автомобільні Дороги України». Основним видом діяльності підприємства є будівництво доріг і автострад, прийняття участі у тендерах на організацію дорожобудівництва. Додатково суб'єкт господарювання займається виробництвом неметалевих мінеральних виробів, оптовою торгівлею деревиною, будівельними матеріалами та санітарно-технічним обладнанням, допоміжним обслуговуванням наземного транспорту.

Для аналізу фінансових показників діяльності Філії «ХХХ» була обрана актуальна фінансова звітність 2020-2022 рр. На нашу думку, слід почати з аналізу базових статей, таких як характеристика основних засобів та дебіторської заборгованості. У список були включені не всі основні статті

балансу та звіту про фінансові результати, оскільки через специфіку автодорожньої діяльності більшість таких статей відсутні.

Розглянемо та проаналізуємо дані, наведені у табл. 2.1.

Таблиця 2.1

**Найголовніші метаморфози статей фінансової звітності Філії «XXX» за
2020-2022 рр., тис. грн**

Показник	Роки			Відхилення (+,-) 2022 р. від 2020 р.	
	2020	2021	2022	абсолютне	відносне, %
Основні засоби: залишкова вартість	24580683	23479896	20860543	-3720140	-15,1
первісна вартість	59871461	59577659	57216916	-2654545	-4,4
знос	35290778	36077763	36356373	+1065595	+3,0
Дебіторська заборгованість	3571557	7313834	6778771	+3207214	+89,8
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	-59002839	-56938953	-61030775	-2027936	-3,4
Поточні зобов'язання і забезпечення	67095063	74500190	77837413	+10742350	+16,0
Довгострокові зобов'язання і забезпечення	142687	142687	142687	-	-
Чистий прибуток (збиток)	-3674317	2063886	-3898200	-223883	-6,1

Аналізуючи поточну вартість основних засобів, враховуючи їх знос, можна зазначити, що підприємство неохоче замінює старі засоби новими, або ж просто купує нові, оскільки вартість основних засобів за період дослідження зменшилася на 15,1 %, що має змусити менеджмент підприємства звернути увагу на дану проблему.

Також доцільно зазначити, що непокритий збиток за 3 останні роки не зменшився, а тільки збільшився на 3,4 %. Поточних зобов'язань же стало більше на 16,0 %, а саме стаття «Поточна кредиторська заборгованість із внутрішніх розрахунків» за роки дослідження збільшилася на 21,0 % (із 24124693 тис. грн у 2020 р. до 29179741 тис. грн у 2022 р.), що вказує на затримки з розрахунками у самій філії. Довгострокові зобов'язання не змінювалися напротязі всіх трьох років дослідження, також з 2020 по 2022 рр. організація не брала ні довгострокових, ні короткострокових

кредитів банків. Скоріше за все це вказує на те, що філії просто непотрібний такий вид залучення коштів.

Головна мета діяльності будь-якого комерційного підприємства – отримання прибутку, і хоча 2020 та 2022 рр. були збитковими для філії, в 2021 р. організація вийшла на чистий прибуток у розмірі 2063886 тис. грн, що є досить непоганим результатом за такий проміжок часу, але все ще недостатньо аби покрити збитки минулих років.

Загальний аналіз показує, що підприємство зазнало деяких змін у фінансовому стані протягом трьох років. Значне збільшення дебіторської заборгованості (на 89,8 %) та поточних зобов'язань (на 16,0 %) може свідчити про незважений менеджмент із боку керівництва підприємства, який не приділяє достатньої уваги стягненню боргів з дебіторів та накопиченню зайвої маси боргів. Збільшення суми непокритого збитку пов'язане з збитковою діяльністю суб'єкта господарювання, а сталість довгострокових зобов'язань може бути ознакою ненадійного управління фінансами, оскільки, можливо, варто залучити довгострокові інвестиції, зважено оцінюючи їх вартість та ризиковість. Однак, для повної оцінки ситуації необхідно враховувати й інші показники та провести більш детальний аналіз фінансових даних.

Аналіз фінансових показників має суттєве значення для прийняття стратегічних рішень. Він надає інформацію про ефективність різних напрямків діяльності, інвестиційних можливостей та розвитку бізнесу. Наприклад, шляхом аналізу рентабельності можна визначити, які продукти або послуги забезпечують найвищу прибутковість, а відтак потребують більшої уваги.

Рентабельність є одним із ключових показників успішності підприємства. Вона вказує на ефективність використання ресурсів та здатність підприємства генерувати прибуток від своєї діяльності. Рентабельність дозволяє підприємству:

- виміряти, наскільки успішно підприємство генерує прибуток. Вона

вказує на те, скільки грошей залишається після урахування усіх витрат, включаючи витрати на виробництво, зарплати, рекламу, адміністративні витрати та інші операційні витрати. Висока рентабельність свідчить про ефективне використання ресурсів та здатність підприємства генерувати зиск;

- оцінювати ефективність використання свого капіталу. Це включає вкладення в активи, обладнання, інновації та інші ресурси, необхідні для здійснення діяльності. Висока рентабельність свідчить про те, що підприємство досягає високої віддачі від своїх капіталовкладень;

- залучати потенційних інвесторів. Інвестори шукають підприємства, які можуть забезпечити вигідне повернення їх інвестицій. Підприємства з високою рентабельністю зазвичай вважаються більш привабливими та можуть легше привертати зовнішні капіталовкладення;

- оцінювати свою конкурентоспроможність на ринку. Висока рентабельність може свідчити про те, що підприємство ефективно конкурує з іншими гравцями у своїй галузі і має перевагу щодо виробництва, маркетингу або управління.

Враховуючи ці аспекти, важливо для підприємства підтримувати оптимальний рівень рентабельності, забезпечуючи стійкий прибуток та здатність конкурувати на ринку [21].

Розглянемо рентабельність з практичної точки зору у табл. 2.2

Таблиця 2.2

Показники рентабельності діяльності Філії «XXX»

за 2020-2022 рр., %

Вид рентабельності	Роки			Відхилення (+,-) 2022 від 2020 р.
	2020	2021	2022	
Активів	-9,84	4,46	-8,65	+1,19
Операційних витрат	-16,77	8,73	-15,14	+1,63
Продажів	-20,74	10,21	-21,44	-0,7
Собівартості	-17,74	9,56	-16,20	+1,54

За даними табл. 2.2 можна зазначити, що підприємство має досить посередні результати, оскільки за минулі 2020 та 2022 рр. спостерігається

збиткова діяльність і лише в 2021 р. підприємство має додатне значення рентабельності. Оскільки 2021 р. – єдиний із досліджуваних, у якому філія отримала прибуток, а не збиток, інші види рентабельності також показали непоганий приріст. Взагалі, по більшості видах рентабельності спостерігається зменшення рівня збитковості в 2022 р. порівняно з 2020 р. На жаль, прирости значень показників склали в межах 1-2 %, тому із впевненістю сказати про покращення фінансових результатів підприємства ми не можемо. До прикладу, середня рентабельність операційної діяльності підприємств в Україні за 2020 р. склала 6,5% [38]. Тобто, підприємство в найкращий рік дослідження мало досить непогані результати, особливо враховуючи тенденції минулих років, але звітний рік знову став невдалим.

На нашу думку, менеджменту підприємства варто розглянути пропрацьовані кроки у 2021 році, вдосконалити свої бізнес-процеси, ефективно управляти ресурсами та здійснювати раціоналізацію витрат. Можливо, прибутковість зможе забезпечитися оптимізацією виробничих процесів, впровадженням нових технологій або розширенням ринкової долі підприємства, що буде сприяти збільшенню обсягів продажів.

Дані кроки цілком можуть створити основу для підвищення конкурентоспроможності підприємства на ринку. Важливо продовжувати моніторити та аналізувати фактори, які спричинили повернення підприємства до показників фінансових результатів рівня 2020 р., з метою подальшого розвитку та утримання позитивних тенденцій зростання в майбутньому.

Фінансова стійкість є постійним процесом, який вимагає уваги та дисципліни. Ефективне планування, управління ресурсами, розумні інвестиції та уникнення надмірних ризиків допомагають досягти фінансової стійкості як на особистому, так і на організаційному рівнях [24]. Фінансова стійкість підприємства є критичним аспектом його успішної діяльності та здатності виживання у змінних економічних умовах. Оцінювання фінансової стійкості допомагає розуміти, наскільки ефективно підприємство може

управляти своїми фінансовими ресурсами та витратами, а також як воно взаємодіє з поточними та потенційними фінансовими ризиками.

Якщо розглянути форму № 1 фінансової звітності – «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», то можна зазначити, що у підприємства спостерігаються значні проблеми з фінансовою стійкістю. За всі три роки дослідження підприємство має від’ємне значення власного капіталу і, що найкритичніше – з 2020 по 2022 рр. це значення збільшилося на 10,1 %: з -29908135 тис. грн до -32937235 тис. грн. Це свідчить не лише про наявність проблем із власним капіталом у суб’єкта господарювання, які підприємство не в змозі подолати на протязі декількох років, а і про постійне накопичення таких труднощів.

У кожному році підприємство отримувало таке низьке значення власного капіталу лише внаслідок великої накопиченої суми непокритого збитку, який з кожним роком також зростає, оскільки, як було зазначено раніше, суб’єкт господарювання у 2020 і 2022 рр. має чистий збиток як підсумковий фінансовий результат своєї діяльності.

Оскільки вся концепція поняття фінансової стійкості будується на незалежності підприємства від зовнішніх фінансових чинників, то від’ємне значення власного капіталу, тип паче такої величини, робить неможливим визначення більшості показників фінансової стійкості. Для підтвердження вищезазначеного твердження розглянемо дані табл. 2.3, в якій наведені головні показники фінансової стійкості, що визначаються при будь-якій оцінці самостійності підприємства, як поверхневій, так і більш глибокій та повній.

Таблиця 2.3

Аналіз фінансової стійкості Філії «XXX» за 2020-2022 рр.

Показник	Роки		
	2020	2021	2022
Коефіцієнт автономії	×	×	×
Коефіцієнт маневреності власних засобів	×	×	×
Наявність власних оборотних коштів, тис. грн	-54680983	-51979168	-53969315

На основі проведеного аналізу фінансових показників підприємства можна зробити висновок, що фінансова стійкість компанії потребує негайної уваги, адже наразі спостерігається відсутність власних оборотних коштів та, як наслідок, проблеми з ліквідністю, що впливає на здатність підприємства функціонувати стабільно. Більшість коефіцієнтів та нормативів розраховувати недоцільно через від'ємне значення власного капіталу.

Оскільки підприємство має занадто низькі показники фінансової стійкості, більшість з яких навіть неможливо розрахувати, було б недоцільним розраховувати запас фінансової стійкості, але, на нашу думку, варто спробувати проаналізувати даний показник хоча б за останній рік. Запас фінансової стійкості – це відносний показник, який характеризує максимально допустимий відсоток зменшення фактичного операційного доходу доти, доки операційна діяльність залишатиметься беззбитковою. Чим вище значення запасу фінансової стійкості, тим більш фінансово стійким є підприємство з погляду забезпечення прибутковості операційної діяльності, тим менший ризик настання збитковості.

Показник запасу фінансової стійкості розраховується за формулою [57]:

$$\text{ЗФС} = \frac{\text{ОД} - \text{ПР}}{\text{ОД}} \times 100, \quad (2.1)$$

де ЗФС – запас фінансової стійкості, %;

ОД – операційний дохід, тис. грн;

ПР – поріг рентабельності, тис. грн:

$$\text{ПР} = \frac{\text{ПВ}}{\text{КМД}}, \quad (2.2)$$

де ПВ – постійні витрати, тис. грн;

КМД – частка (коефіцієнт) маржинального доходу в операційному доході:

$$\text{КМД} = \frac{\text{МД}}{\text{ОД}}. \quad (2.3)$$

Поріг рентабельності, відомий також як беззбитковий обсяг продажів, критична сума виручки, точка рівноваги або точка самоокупності, є

вартісним показником, який визначає рівень операційного доходу, достатнього для повного покриття операційних витрат підприємства. Іншими словами, це та кількість продукції чи послуг, яку підприємство повинно продати, щоб вирівняти виручку та витрати, досягнути беззбитковості в операційній діяльності.

Зменшення порогу рентабельності вказує на те, що підприємство є більш фінансово стійким. Однак при істотному зростанні операційного доходу зазвичай також збільшуються операційні витрати, і, відповідно, поріг рентабельності може зростати. Тому важливо забезпечити такий стан підприємства, щоб темп приросту операційного доходу перевищував темп приросту порогу рентабельності. Це призведе до зменшення частки порогу рентабельності в операційному доході. Іншими словами, більша частина операційного доходу буде використана для отримання прибутку з операційної діяльності, а не лише для покриття операційних витрат [57].

Запас фінансової стійкості у розрахунках за 2022 р. виявився від'ємним, становлячи -95,0 %. Це вказує на те, що підприємство перебуває у фінансово непродуктивному стані, де заборгованість або зобов'язання перевищують наявні фінансові ресурси.

Загалом, слід зазначити, що такий негативний рівень фінансової стійкості сигналізує про потенційні проблеми та ризики для фінансового стану підприємства. Про запас фінансової стійкості й мова йти не може, доки підприємство не вийде хоча б на додатню величину власного капіталу. Важливо ретельно аналізувати фактори, які призвели до цього стану, і розробляти стратегії для виправлення ситуації.

Таким чином, більшість фінансових показників підприємства зменшуються як в абсолютному, так і відсотковому виразі, основні засоби не замінюються, дебіторська заборгованість зростає, до того ж стрімко. Фінансові результати суб'єкта господарювання є втішними тільки у 2021 р., в інших же роках дослідження спостерігається збитковість. За більшістю показників збитковості спостерігається зменшення від'ємних значень.

Отже, необхідно активно працювати над виявленням причин, що призводять до негативних фінансових результатів, та приймати заходи для їх усунення. З іншого боку, зважаючи на особливості функціонування підприємства, прибуток не є головною метою його діяльності, але все ж є необхідною складовою успішності суб'єкта господарювання.

Можливими шляхами покращення прибутковості можуть стати оптимізація виробничих процесів, впровадження нових технологій та розширення ринкової долі підприємства для збільшення обсягів продажів. Ці кроки створюють потенціал для досягнення фінансової ефективності та підвищення конкурентоспроможності на ринку.

2.2. Аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства

Дотримання норм ліквідності на підприємстві є надзвичайно важливою складовою успішного функціонування організації. Ліквідність визначають як спроможність окремих видів майнових цінностей швидко перетворюватися в грошові кошти без втрати своєї поточної вартості в умовах сучасної кон'юнктури ринку [44]. Це означає, що компанія має достатній обсяг грошових коштів і/або активів, які можуть бути легко перетворені на готівку, щоб погасити свої борги та забезпечити неперервність операцій.

Порушення норм ліквідності може призвести до серйозних проблем для підприємства. Недостатність грошових коштів може перешкоджати виплаті заробітної плати працівникам, погашенню кредитів та платежів постачальникам, що може вплинути на довіру партнерів та зруйнувати репутацію компанії. Брак ліквідності також може обмежити можливості розвитку та інвестицій, що загрожує конкурентоспроможності підприємства на ринку.

І навпаки, дотримання норм ліквідності забезпечує стабільність та надійність фінансового стану підприємства. Крім того, ліквідність є

важливим показником фінансової стійкості підприємства, який враховується фінансовими установами та інвесторами при прийнятті рішень про надання кредитів або інвестицій.

Загалом, дотримання норм ліквідності на підприємстві є необхідною умовою для ефективного функціонування і стійкого розвитку. Це допомагає зберегти довіру партнерів, забезпечити фінансову стабільність та надійність, а також створити умови для росту та розширення бізнесу.

Для практичного визначення ліквідності Філії «ХХХ» розглянемо класифікацію активів і пасивів підприємства відповідно за рівнем ліквідності та терміновістю сплати в табл. 2.4 [55, с. 142-143].

Таблиця 2.4

Класифікація активів та пасивів підприємства

Групи активів	Умовне позначення	Характеристика	Група пасивів	Умовне позначення	Характеристика
Високоліквідні	A1	Грошові кошти	Найбільш термінові	П1	Кредиторська заборгованість
Швидколіквідні	A2	Готова продукція, товари відвантажені, дебіторська заборгованість	Короткострокові	П2	Короткострокові кредити банку
Повільноліквідні	A3	Матеріальні цінності	Довгострокові	П3	Довгострокові зобов'язання
Важколіквідні	A4	Основні засоби	Постійні	П4	Джерела власних коштів

Баланс підприємства вважають абсолютно ліквідним, якщо:

$$A1 > П1, A2 > П2, A3 > П3, A4 < П4. \quad (2.4)$$

Даний норматив є бажаним до дотримання на більшості підприємств, оскільки його результати відображають реальне співвідношення між активами та пасивами підприємства, відсортовані по групах. Певні групи пасивів мають покриватися відповідними групами активів, а в останньому співвідношенні навпаки, сума власного капіталу має покривати найбільш неліквідні групи активів. Часткове невиконання цього алгоритму може не

сильно вплинути на фінансовий стан суб'єкта господарювання у цілому, але коли не виконуються дві і більше наведених умов, це може свідчити про те, що у підприємства просто недостатньо ліквідних коштів для покриття своїх зобов'язань.

Визначимо групи активів і пасивів підприємства в табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Класифікація активів і пасивів Філії «XXX»

за 2020-2022 рр., тис. грн

Група активів	Роки			Група пасивів	Роки		
	2020	2021	2022		2020	2021	2022
A1	152033	90052	10774	П1	63120050	70985348	73520136
A2	3571557	7313834	6778771	П2	-	-	-
A3	6087239	13211518	13885640	П3	142687	142687	142687
A4	24580683	23479896	20860543	П4	(29908135)	(28327695)	(32937235)

Проаналізувавши табл. 2.5, можна відзначити, що наявна велика кредиторська заборгованість створює ситуацію, коли абсолютно ліквідних активів у багатьох підприємств з таким рівнем капіталізації може бути недостатньо. Це вказує на потенційні труднощі в забезпеченні фінансової стабільності та платоспроможності в умовах великої кредиторської заборгованості.

Важливо відзначити, що протягом усього періоду дослідження відповідність нормативу виявляється лише у другій і третій групах активів. Це стосується переважно того факту, що підприємство не має значних короткострокових кредитів банків та обмежує обсяг довгострокових зобов'язань. Однак варто врахувати, що ця ситуація визначається обставинами, і відсутність значних короткострокових кредитів може свідчити про обмежену доступність фінансових ресурсів.

У зв'язку з вищезазначеним, рекомендації щодо оптимізації структури балансу стають надзвичайно важливими для покращення ефективності фінансового управління підприємством. Наприклад, філія може розглядати можливості раціоналізації своїх фінансових зобов'язань та активів, щоб

знизити рівень кредиторської заборгованості та підвищити рівень ліквідності. Оптимізація структури балансу може також сприяти покращенню фінансового ризик-менеджменту та забезпеченню стійкості підприємства в умовах непередбачуваності на ринку.

Проведемо розрахунок загального показника ліквідності (ЗПЛ) для комплексного оцінювання динаміки ліквідності балансу за формулою:

$$\text{ЗПЛ} = \frac{A1 \cdot V_{A1} + A2 \cdot V_{A2} + A3 \cdot V_{A3}}{П1 \cdot V_{П1} + П2 \cdot V_{П2} + П3 \cdot V_{П3}}, \quad (2.5)$$

де А і П – величини відповідних груп активів і пасивів, тис. грн;

V_A і $V_{П}$ – частки відповідних груп активів і пасивів у їх загальному підсумку, %:

$$V_{A1} + V_{A2} + V_{A3} = 100.$$

$$V_{П1} + V_{П2} + V_{П3} = 100. \quad (2.6)$$

Підвищення загального показника ліквідності свідчить про позитивну динаміку ліквідності балансу, і навпаки.

Провівши розрахунки маємо: ЗПЛ за 2020 р. склав 0,081, 2021 р. – 0,156, 2022 р. – 0,157. З 2020 по 2022 рр. показник збільшився на 92,6 %, тобто майже вдвічі, що, без сумніву, є позитивною тенденцією. Така метаморфоза, в переважній більшості, пояснюється збільшенням дебіторської заборгованості на 89,8 % та матеріальних цінностей у 2,3 рази. Порівнюючи 2021 та 2022 рр. можна помітити, що зміни вже не такі значні, збільшення відбулося лише на 0,6 %, тому що, хоча за цей час кредиторська заборгованість збільшилася на 16,5 %, але структура активів в значній мірі не змінилася, щоб вплинути на значення ЗПЛ.

Отже, хоча підвищення загального показника ліквідності з 0,081 у базовому році до 0,157 у звітному вказує на позитивну динаміку рівня ліквідності балансу, та цього все ще замало, щоб говорити про обрання правильної політики покращення ліквідності фінансовим менеджментом підприємством. ЗПЛ все ще має доволі низьке значення у порівнянні з необхідним мінімумом та за 2021-2022 рр. майже не змінився.

На практиці фінансові показники пов'язані між собою і недотримання одного нормативу може викликати труднощі у виконанні іншого. Саме тому робота фінансового менеджера на підприємстві є досить важливою, так як і фінансовий менеджмент у цілому.

Ключовим у цьому підрозділі стане аналіз платоспроможності, який має велике значення для ефективного управління фінансовими ресурсами і забезпечення стійкого функціонування організації. Цей аналіз дозволяє отримати об'єктивну оцінку фінансового стану компанії, визначити її здатність виконувати фінансові зобов'язання та враховувати поточні та майбутні ризики.

Ретельний аналіз платоспроможності дозволяє виявити можливі проблеми, пов'язані з недостатньою ліквідністю, неплатоспроможністю або недофінансованістю. Аналіз платоспроможності також допомагає впевнитися в стабільності взаємодії з постачальниками, кредиторами та іншими стейкхолдерами. Це сприяє зміцненню довіри і партнерських відносин, а також покращує репутацію підприємства у фінансовому середовищі.

Визначення рівня платоспроможності також є необхідним для забезпечення внутрішньої ефективності підприємства. Він дозволяє ідентифікувати найбільш рентабельні проекти та напрямки діяльності, а також ефективно розподіляти фінансові ресурси між різними підрозділами та процесами.

Розглянемо платоспроможність підприємства на прикладі трьох коефіцієнтів, зазначених у табл. 2.6 [28].

Таблиця 2.6

Аналіз платоспроможності Філії «XXX» за 2020-2022 рр.

Коефіцієнт	Роки		
	2020	2021	2022
Поточна платоспроможність	0,002	0,001	0,000
Швидка платоспроможність	0,055	0,099	0,087
Покриття	0,183	0,304	0,308

Нормативи: поточна платоспроможність $> 0,2$, швидка платоспроможність $> 0,7$, коефіцієнт покриття > 1 .

За даними табл. 2.6 можна зробити висновок, що ні один із нормативів платоспроможності не виконується, абсолютно ліквідних коштів недостатньо для покриття 20 % поточних зобов'язань. Одночасно потрібно мати на увазі, що в умовах інфляції доцільно зменшувати частку грошових коштів в активах, оскільки вони знецінюються у першу чергу. У зв'язку з цим у літературі висловлюється думка про те, що нормативне значення коефіцієнта абсолютної ліквідності ($\geq 0,2$) має сенс в умовах низькоінфляційної, збалансованої економіки (Ф. Ф. Бутинець). Так само високо- і середньоліквідні активи не покривають 70 % таких зобов'язань [55, с. 147-148]. Коефіцієнт покриття має відповідати нормі >1 , тобто всі оборотні активи компанії мають перевищувати поточні зобов'язання, в той час як вони покривають лише близько 30 %.

У той же час, можна зазначити, що хоча показники за період дослідження не збільшилися до нормативних, але все ж коефіцієнт швидкої платоспроможності зріс на 58,2 %; із 0,055 у 2020 р. до 0,087 у 2022 р. Також, слід зазначити, що коефіцієнт покриття збільшився на 68,3 %: із 0,183 у 2020 р. до 0,308 у 2022 р. Звичайно, така тенденція є позитивною і підприємство робить правильні кроки в бік покращення як рівня платоспроможності, так і ліквідності загалом. Проте, слід враховувати, що незважаючи на покращення окремих фінансових показників, низькі значення коефіцієнтів все ще свідчать про загальний стан неплатоспроможності філії. Особливо важливою є констатація, що підприємству може бракувати коштів для розрахунків з підрядниками. У випадку запиту кількох кредиторів щодо повернення боргу, компанія може стати вразливою перед фінансовими труднощами. Це підкреслює необхідність подальших заходів щодо забезпечення фінансової стабільності, можливо, через оптимізацію обігових коштів та покращення управління зобов'язаннями.

За інформацією форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» за

2020 і 2022 рр. з використанням способу ланцюгових підстановок визначимо вплив факторів на зміну коефіцієнта загальної ліквідності. Спочатку будується таблиця вихідної інформації (табл. 2.7) [55, с. 151].

Таблиця 2.7

Вихідна інформація для факторного аналізу коефіцієнта загальної ліквідності у Філії «XXX» за 2020 і 2022 рр. (станом на кінець року)

Показник	Умовне позначення	2020 р.	2022 р.	Відхилення (+,-)	
				абсолютне	відносне, %
Оборотні активи, тис. грн	ОА	12278480	23961822	+11683342	+95,2
Поточні зобов'язання і забезпечення, тис. грн	ПЗ	67095063	77837413	+10742350	+16,0
Коефіцієнт загальної ліквідності	КЗЛ	0,183	0,308	+0,125	+68,3

Модель факторного аналізу коефіцієнта загальної ліквідності:

$$КЗЛ = \frac{ОА}{ПЗ}, \quad (2.7)$$

За даними табл. 2.7 розраховується умовне значення коефіцієнта загальної ліквідності:

$$КЗЛ_{ум} \frac{ОА_1}{ПЗ_0} = 0,357. \quad (2.8)$$

Загальна зміна (+,-) коефіцієнта загальної ліквідності:

$$\Delta КЗЛ = КЗЛ_1 - КЗЛ_0 = +0,125, \quad (2.9)$$

у тому числі за рахунок факторів:

1) оборотних активів:

$$\Delta КЗЛ_{ОА} = КЗЛ_{ум} - КЗЛ_0 = +0,174; \quad (2.10)$$

2) поточних зобов'язань і забезпечень:

$$\Delta КЗЛ_{ПЗ} = КЗЛ_1 - КЗЛ_{ум} = -0,049. \quad (2.11)$$

Зростання коефіцієнта загальної ліквідності з 0,183 у 2020 р. до 0,308 у 2022 р., тобто на 0,125 (68,3 %), відбулося під впливом таких факторів. У результаті збільшення оборотних активів на 11683342 тис. грн (95,2 %) коефіцієнт загальної ліквідності підвищився на 0,174. Водночас унаслідок не такого стрімкого збільшення поточних зобов'язань і забезпечень (на

10742350 тис. грн, або 16,0 %) коефіцієнт загальної ліквідності знизився на 0,049. Отже, єдиним фактором зростання коефіцієнта загальної ліквідності стало збільшення величини оборотних активів.

На нашу думку, в розрізі оцінки платоспроможності, зважаючи на неймовірно низькі показники даної категорії, доцільно буде розглянути ймовірність можливого банкрутства підприємства у найближчі роки. Для цього доцільно розглянути п'ятифакторну модель Е. Альтмана [23].

$$Z = 1,2X_1 + 1,4X_2 + 3,3X_3 + 0,6X_4 + 1,0X_5, \quad (2.5)$$

де X_1 – відношення оборотного капіталу до валюти балансу;

X_2 – відношення нерозподіленого прибутку до валюти балансу;

X_3 – відношення валового прибутку до валюти балансу;

X_4 – відношення вартості власного капіталу до вартості всіх зобов'язань;

X_5 – відношення доходу від реалізації до валюти балансу.

Якщо значення $Z < 1,8$ – тоді ймовірність банкрутства дуже висока (понад 80 %); $1,81 < Z < 2,7$ – висока (від 40 до 50 %); $2,71 < Z < 2,99$ – можлива (від 15 до 20 %); $Z > 3$ – дуже низька.

Отримуємо результат, підставивши дані 2022 р. у формулу:

$$Z = 0,638 + (-1,229) + (-1,897) + (-0,263) + 0,404 = -2,347,$$

Отже, можемо дійти висновку, що підприємство перебуває у зоні ризику, та має великий шанс стати банкрутом в найближчі роки.

Для точності прогнозу розглянемо ще одну модель [23]:

$$Z = 0,063X_1 + 0,092X_2 + 0,057X_3 + 0,001X_4, \quad (2.6)$$

де X_1 – відношення оборотного капіталу до всіх активів;

X_2 – відношення прибутку від реалізації до всіх активів;

X_3 – відношення нерозподіленого прибутку до всіх активів;

X_4 – відношення власного капіталу до позичкового капіталу.

Якщо значення $Z < 0,037$ – висока ймовірність банкрутства; $Z = 0,037$ – граничне значення; $Z > 0,037$ – низька ймовірність банкрутства.

Розрахуємо значення Z за звітністю 2022 р. за допомогою

вищенаведеної формули:

$$Z = 0,034 + 0,037 + (-0,077) + 0,0 = -0,006.$$

Дане значення набагато нижче за норматив і тільки підтверджує результат розрахунків за моделлю Альтмана. З великої ймовірністю можна стверджувати, що якщо підприємство не буде вживати заходів щодо оптимізації доходів та витрат, не змінить стратегію, то його банкрутство – це питання часу.

В. Х. Бівер був одним із перших фінансових аналітиків, який використав статистичні прийоми в поєднанні з фінансовими коефіцієнтами для прогнозування ймовірного банкрутства підприємства. Він вивчав проблеми підприємств, які були неспроможні виконувати фінансові зобов'язання або мали труднощі з погашенням заборгованості у встановлені строки. Бівер створив базу даних, яку використовував у своїй моделі для статистичного тестування надійності 30 фінансових коефіцієнтів [55, с. 155-156]. Але визначення даного коефіцієнта є зовсім недоречним, оскільки і в звітному і в базовому роках підприємство має від'ємний фінансовий результат діяльності. А оскільки вся формула базується на ефективності використання прибутку – розраховувати її немає сенсу.

Таким чином, на основі інформації про не найякісніші показники ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства можна зробити певні висновки. Ліквідність підприємства є низькою, це означає, що воно не має достатньо грошових коштів або їх еквівалентів для покриття своїх поточних зобов'язань. Це спричинено недостатнім рівнем прибутковості, а в 2020 та 2022 рр. навіть збитковістю та нераціональним управлінням оборотним капіталом. Низький рівень платоспроможності може призвести до збитків у справі та втрати довіри з боку керівництва вищих за рангами філій або материнської компанії.

Фінансова стійкість підприємства також знаходиться на низькому рівні. Це означає, що в майбутньому воно може зазнавати фінансових труднощів та не мати достатніх ресурсів для розвитку, інвестицій або виконання

стратегічних планів.

Низька ліквідність, платоспроможність та фінансова стійкість підприємства можуть бути наслідком неправильного управління фінансами, високого рівня зобов'язань, зростання конкуренції або змін на ринку, які негативно впливають на його фінансовий стан. Враховуючи ці аспекти, необхідно провести якомога детальніший фінансовий аналіз підприємства, визначити його основні проблеми та ризики і розробити план дій для вирішення цих проблем. Підприємство також може звернутися до фахівців або консультантів з фінансового управління для отримання додаткової допомоги та порад.

У підсумку слід зазначити, що низький рівень платоспроможності негативно впливає на загальний фінансовий стан підприємства і, як показали дослідження, дуже легко може призвести до його банкрутства. Суб'єкт господарювання має негайну потребу в активних заходах для відновлення стабільності показників платоспроможності та здатності виконувати фінансові зобов'язання вчасно та в повному обсязі.

РОЗДІЛ 3

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ТА ПОЛІПШЕННЯ ЗАГАЛЬНОГО ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Забезпечення платоспроможності підприємства

Філія «XXX» за останні роки досягла непоганих виробничих результатів, але більшість фінансових показників знаходяться на незадовільному рівні, що може призвести до найгірших наслідків, таких як неплатоспроможність та банкрутство.

З-поміж багатьох різних заходів, які сприяють підвищенню платоспроможності й підтримуванню ефективної господарської діяльності, можна виділити такі [42]: зміна складу керівників підприємства та стилю управління; інвентаризація активів підприємства; оптимізація дебіторської заборгованості, зниження витрат підприємства; продаж незавершеного будівництва; обґрунтування необхідної чисельності персоналу; продаж зайвого устаткування, матеріалів і залишків товарів; реструктуризація боргів перетворенням короткострокової заборгованості в довгострокові позики або іпотеки; запровадження прогресивної технології, механізації та автоматизації виробництва; удосконалення організації праці; проведення капітального ремонту, модернізації основних фондів, заміни застарілого устаткування.

Проте, вказані заходи носять загальнорекомендаційний характер й не враховують багато факторів окремих ситуацій. Саме тому, з метою ефективного реагування на загрози, які приносить з собою настання неплатоспроможності, нами було розроблено провідну систему забезпечення платоспроможності підприємства. Ця система спрямована на індивідуалізованість та адаптованість до конкретних умов та потреб підприємства. Вона враховує різноманіття можливих фінансових сценаріїв та дозволяє вчасно реагувати на будь-які зміни у ситуації підприємства. Дана

система передбачає системний підхід до управління фінансовою стійкістю та платоспроможністю, надаючи комплексні рекомендації та інструменти для оптимального фінансового керівництва. Порядок застосування даної системи включає певну сукупність управлінських дій та рішень, що зображений на рис. 3.1 [42].

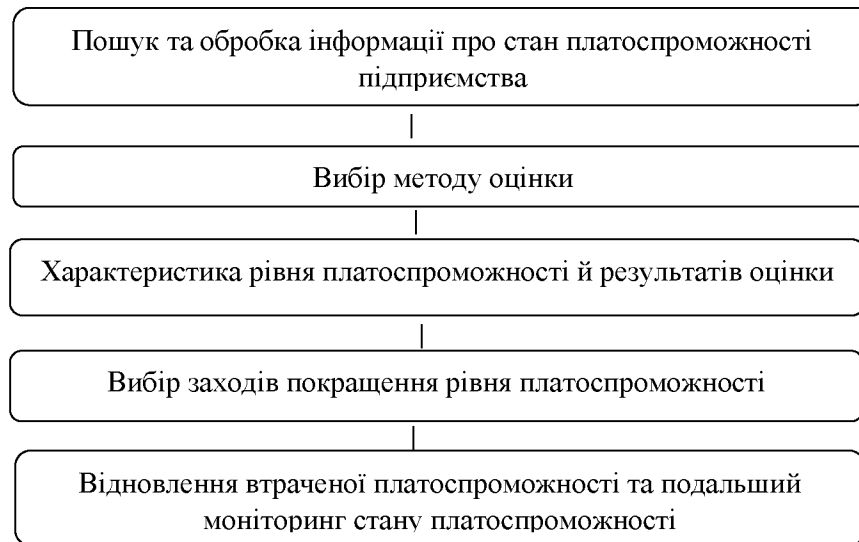

Рис. 3.1. Порядок реалізації системи забезпечення платоспроможності підприємства

На нашу думку, рекомендації для підвищення рівня платоспроможності підприємства мають складатися з пунктів, зазначених нижче.

1. Більш ефективне управління оборотним капіталом. Ефективне управління оборотним капіталом може виявитися критичним для покращення ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства загалом. Ось деякі кроки, які можна виконати для досягнення більш ефективного управління оборотним капіталом:

- управління запасами: перевірте свою політику управління запасами. Можливо, є резерви для зменшення запасів без впливу на виробництво або обслуговування клієнтів. Перевірте співвідношення запасів до обсягу замовлень і оптимізуйте їх;

- управління заборгованостями: зверніть увагу на свою політику до стягнення дебіторської заборгованості та вимог до платежів. Зробіть процес

стягнення боргів більш ефективним, вживаючи заходи для скорочення строків платежу та зниження рівня неоплачених рахунків;

- управління платежами: аналізуйте свої платежі та строк оплати постачальникам. Можливо, ви зможете укласти угоди зі своїми постачальниками щодо подовження строку оплати або отримання знижок за минулий платіж;

- прогнозування грошових потоків: розробіть детальний прогноз грошових потоків для моніторингу та планування використання грошових коштів. Це допоможе вам уникнути несподіваних дефіцитів готівки та планувати її заздалегідь для вирішення фінансових проблем;

- оптимізація процесів: аналізуйте свої внутрішні процеси, щоб ідентифікувати можливість підвищення ефективності та зменшення витрат. Оптимізуйте виробничі процеси, логістику та управління складами з метою збільшення швидкості обороту капіталу;

- фінансовий моніторинг: слідкуйте за ключовими фінансовими показниками та використовуйте систему контролю для виявлення проблем та прийняття вчасних корективних заходів.

Впровадження цих кроків допоможе підприємству покращити ефективність управління оборотним капіталом, знизити недостатність готівки, збільшити ліквідність, зміцнити платоспроможність та підвищити фінансову стійкість.

2. Зменшення непотрібних витрат на підприємстві може бути ефективним способом поліпшення платоспроможності. Ось декілька порад, які можуть допомогти у зменшенні непотрібних витрат:

- аналізуйте витрати: ретельно проаналізуйте всі види витрат на підприємстві. Визначте, які з них є непотрібними або можуть бути зменшені. Сконцентруйтеся на таких аспектах, як закупівля матеріалів, оплата послуг, оренда, комунальні послуги та інші операційні витрати;

- перегляньте постачальників: перегляньте своїх постачальників і постарайтеся отримати кращі умови поставок і знижки. Порівнюйте ціни та

умови угоди з різними постачальниками та розгляньте можливість зміни або переговорів щодо умов оплати;

- ефективне управління запасами: оптимізуйте управління запасами, щоб уникнути надмірного накопичення запасів. Аналізуйте попит, плануйте закупівлі відповідно до реальних потреб і уникайте простоювання запасів;

- енергоефективність: впроваджуйте енергоефективні заходи, що дозволяють знижувати витрати на електроенергію, воду та інші комунальні послуги. Встановлення енергозберігаючих пристроїв, оптимізація освітлення та підтримка екологічних практик можуть знизити витрати і підвищити фінансову ефективність;

- оптимізація процесів: аналізуйте свої бізнес-процеси з метою виявлення можливостей оптимізації. Шукайте способи автоматизувати та спрощувати процеси, що дозволить знизити витрати на робочу силу та зменшити кількість помилок.

Запровадження цих заходів допоможе підприємству зменшити непотрібні витрати та підвищити його фінансову стійкість. Важливо постійно моніторити та аналізувати витрати, щоб забезпечити їх ефективне управління у майбутньому.

3. Перегляд бізнес-стратегії як організації загалом, так і конкретної філії є важливим кроком для покращення фінансових показників підприємства. Ось кілька ключових аспектів, які слід врахувати при перегляді бізнес-стратегії:

- аналіз ринку: проведіть докладний аналіз ринку, включаючи конкурентний ландшафт, потреби клієнтів та тенденції галузі. Визначте свою унікальну пропозицію цінності та можливість розширення ринкової частки. Врахуйте зміни в поведінці споживачів та технологічні інновації, які можуть впливати на ваш бізнес;

- сегментація та цільова аудиторія: визначте якомога більш точно вашу цільову аудиторію та проведіть сегментацію ринку. Це дозволить вам більш ефективно спрямовувати свої маркетингові зусилля та ресурси на найбільш

перспективні сегменти;

- оптимізація операцій: оцініть свої операції та бізнес-процеси з метою зменшення зайвих витрат, підвищення ефективності та якості. Розгляньте можливість впровадження нових технологій, автоматизації процесів та удосконалення ланцюжка постачання;

- фінансове планування та управління ризиками: розробіть детальний фінансовий план, включаючи прогнози доходів, витрат та інвестицій. Проведіть оцінку ризиків та визначте стратегії зменшення їх впливу на підприємство.

Важливо враховувати, що перегляд бізнес-стратегії – це постійний процес, оскільки ринкові умови та конкуренція постійно змінюються. Регулярно оцінюйте ефективність впроваджених змін та вносьте корективи для досягнення покращення фінансових показників підприємства. Регулярна оцінка ефективності впроваджених змін є ключовим етапом у процесі стратегічного управління. Підприємство повинно систематично аналізувати результати відновлених стратегічних заходів, спрямованих на підвищення фінансової стійкості. Цей аналіз дозволяє визначити успішні аспекти стратегії та виявити можливі області для подальшого удосконалення.

Необхідно реагувати на зміни в економічному оточенні, технологічному прогресі, а також на зміни в потребах і вимогах споживачів. Гнучкість та відкритість до нових ідей і рішень є важливими аспектами успішної стратегії. Підприємство повинно бути готовим до невинних вдосконалень та адаптацій, щоб забезпечити довгостроковий успіх у змінному бізнес-середовищі.

Таким чином, регулярний перегляд та коригування бізнес-стратегії дозволить підприємству ефективно відповідати на виклики та забезпечити стабільний фінансовий розвиток у динамічному світі бізнесу.

Якщо ж брати конкретні показники діяльності філії, то можна зазначити першочергове – підприємство не може забезпечити абсолютну ліквідність доки не вирівняє від'ємне значення власного капіталу, тобто не

покращить свою фінансову стійкість. Більшість коштів суб'єкт господарювання має направляти на покращення своєї фінансової незалежності, що позитивно вплине на його роботу як у перспективі, так і у короткому терміні.

Зважаючи на вищезазначене, можна дійти висновку, що платоспроможність та фінансова стійкість тісно пов'язані між собою і для покращення показників платоспроможності воно має забезпечити і гідний рівень стійкості. Але, все ж, менеджмент філії або ж вище керівництво може прийняти рішення про збільшення величини поточних інвестицій, що призведе до покращення показника абсолютної ліквідності. Важко сказати наскільки це є доречним, оскільки це та частина коштів, якими підприємство у короткостроковій перспективі не зможе користуватися, та, з іншого боку, це сума, яка принесе прибутки у майбутньому. Можливо підприємству треба переглядати вибір інвестиційної політики, змінювати чи вдосконалювати її. Зміна чи вдосконалення інвестиційної політики може вимагати аналізу ризиків, оцінки потенційних вигід та визначення оптимального співвідношення між ліквідністю та прибутковістю. Розуміння того, як зміни в інвестиційній стратегії впливатимуть на платоспроможність і фінансову стійкість, є важливою частиною стратегічного управління підприємством.

Швидка платоспроможність забезпечується, крім інвестицій та готівки, ще й дебіторською заборгованістю. З одного боку, чим менше боргів дебіторів, тим краще для підприємства, оскільки дебіторська заборгованість – це та сума коштів, яка належить суб'єкту господарювання, але якою підприємство не може розпоряджатися. З іншої ж сторони, чим більша сума дебіторської заборгованості на балансі, тим вищим є показник швидкої платоспроможності. Звісно, для будь-якого підприємства у будь-якому випадку було б кращим своєчасне повернення коштів, які їм винні. На нашу думку, даний показник має таке низьке значення (0,087 у 2022 р. при нормативі 0,7), зокрема, унаслідок низького показника абсолютної ліквідності, оскільки вони тісно пов'язані. Навіть враховуючи збільшення

дебіторської заборгованості майже на 90 % за три роки дослідження, що дало приріст показника швидкої платоспроможності на 58 %, цього все ще не достатньо для забезпечення стабільної роботи підприємства.

Нашими рекомендаціями в такому разі можуть стати покращення попереднього показника платоспроможності, що, в свою чергу, буде впливати на даний показник та збільшення обсягів надання послуг. Збільшення обсягів надання послуг може призвести до зростання обсягу дебіторської заборгованості, що, в свою чергу, сприяє наближенню підприємства до нормативного рівня. Це може виявитися ключовим чинником у вирішенні фінансових викликів і створенні бази для стійкого розвитку.

Розуміючи, що шляхобудівному суб'єкту господарювання складно здійснювати свою діяльність під час війни та боротьби за нові тендери, важливо підкреслити, що дану проблему вже має вирішувати організація на більш високому рівні, а не лише на рівні філії. У цьому контексті співпраця з вищим рівнем управління та узгоджені дії на рівні всього підприємства можуть сприяти ефективному вирішенню викликів, пов'язаних з умовами військового конфлікту та складнощами в здобутті нових проєктів.

Загалом, можна зазначити, що через нестабільні та недосконалі показники фінансової стійкості платоспроможність та ліквідність підприємства також зазнали значних наслідків. Через відсутність власного капіталу підприємство не має змоги широко займатися інвестиційною політикою, зберігати певні необхідні суми готівки на рахунках та стабільно виконувати свою роботу, розраховуватися з кредиторами.

Ця ситуація може призвести до обмеження можливостей розвитку підприємства та його конкурентоспроможності на ринку. Недостатній капітал може перешкоджати впровадженню нових стратегій, технологій та ринкових ініціатив, що загрожує стійкості бізнесу у довгостроковому плані.

Окрім того, низька ліквідність може ускладнювати здійснення операцій та вчасне виконання фінансових зобов'язань перед кредиторами, що може

викликати додаткові фінансові труднощі. Вирішення цих проблем може вимагати комплексного підходу, включаючи оптимізацію управління фінансами, пошук додаткових джерел капіталу та розробку стратегій покращення фінансової стійкості.

3.2. Основні шляхи стабілізації фінансового стану підприємства

На нашу думку, рекомендації щодо покращення фінансового стану на підприємстві мають як загальний характер, так і конкретні пропозиції. Насамперед, це може включати перегляд бізнес-процесів, зменшення витрат, покращення ефективності управління, пошук нових ринків та можливостей для розвитку.

Для поліпшення фінансового стану підприємства також варто розглянути можливості залучення додаткового фінансування, таких як інвестиції або кредити, зокрема у випадку реалізації перспективних проєктів.

Необхідно визначити конкретні кроки, розробити план дій та відповідальних осіб для його реалізації. Поступове вдосконалення фінансової ситуації буде вимагати терпіння, наполегливої роботи та добре продуманих стратегій.

Важливо залучити всіх зацікавлених сторін, включаючи внутрішній персонал та зовнішніх консультантів, для спільної роботи над покращенням платоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості підприємства, як це відбулося з рентабельністю у 2021 ро. На жаль, у більшості випадків, процес покращення загального економічного стану підприємства набагато довший за прибутковість, що вимагає багато зусиль та концентрації від менеджменту суб'єкта господарювання.

Якщо говорити за конкретні показники, то очевидно, що якби не зменшувався залучений капітал, якщо власний має від'ємне значення – всі зусилля марні, оскільки підприємство просто не буде мати своїх коштів для

діяльності і на 100 % буде залежати від зовнішніх факторів.

Під час аналізу звітності суб'єкта господарювання можна помітити, що за всі роки власний капітал має від'ємне значення, в більшості завдяки збитку, який накопичувався роками (за інформацією зі звітності за 2020 та 2022 рр.). Зважаючи на те, що за ті ж самі роки підприємство має збитковий результат діяльності, можна дійти висновку, що воно просто не має змоги та коштів для покриття такого збитку і накопичення власних фінансових ресурсів. Тому, першочерговою рекомендацією з нашого боку буде забезпечення виходу підприємства на стабільний позитивний фінансовий результат, що зумовить щорічне зменшення величини непокритого збитку, який на кінець 2022 р. становив 61030775 тис. грн і збільшився з 2020 р. на 2027936 тис. грн (3,4 %). При зменшенні величини непокритого збитку удвічі та незмінній сумі інших статей балансу, власний капітал підприємства матиме нульове значення, що покладе початок оздоровленню фінансової стійкості та надасть змогу менеджменту вибудувати потрібний баланс між власним та залученим капіталами.

Другим кроком, на нашу думку, може стати покращений облік дебіторської заборгованості, оскільки за 3 роки дослідження на підприємстві загальна сума дебіторської заборгованості збільшилася на 89,8 %, що свідчить про недосконалий менеджмент даної статті. Якщо суб'єкт господарювання страждає від неприбутковості, він може залучити кошти через перегляд ведення своєї дебіторної політики з підрядниками та постачальниками. Дебіторська заборгованість – це та сума коштів, яку підприємству винні, але воно не може ними розпоряджатися, відповідно повернення цієї суми надасть підприємству змогу інвестувати ці кошти та отримувати прибутки.

Ще одним способом підвищення рівня фінансової безпеки на підприємстві є збільшення величини зареєстрованого капіталу, шляхом залучення додаткових внесків учасників або випуску нових акцій/зміни номіналу існуючих. На цей крок йде не така велика кількість підприємств, у

порівнянні з двома попередніми, оскільки він потребує значних навичок як з боку фінансових менеджерів, так і маркетологів та керівництва.

Залучення додаткових внесків від учасників чи випуск нових акцій може стати ефективним інструментом для збільшення капіталу підприємства. Цей процес може забезпечити необхідні ресурси для розвитку бізнесу, впровадження нових технологій, а також зменшення фінансового ризику. Проте, важливо враховувати, що це не лише технічно складний, але й стратегічно значущий крок, який потребує уважного планування й аналізу.

Фінансові менеджери повинні враховувати потреби підприємства, оптимальний розподіл акцій, а також визначити вартість нових акцій. З іншого боку, маркетологи можуть взяти на себе завдання створення ефективної стратегії залучення нових інвесторів та визначення оптимального співвідношення ризик-прибуток.

Крім того, важливо отримати підтримку та згоду існуючих акціонерів перед внесенням змін у капіталізацію підприємства. Співпраця та консультації з акціонерами є ключовим етапом у процесі прийняття стратегічних рішень. Залучення їхньої підтримки може сприяти успішному здійсненню змін та забезпечити стабільність внутрішнього корпоративного середовища. Якщо цей процес виконано професійно та з урахуванням усіх можливих аспектів, він може значно покращити фінансовий стан підприємства та зміцнити його позицію на ринку. Також здатність ефективно взаємодіяти з акціонерами може сприяти побудові довгострокових взаємовигідних відносин і відкривати нові можливості для розвитку підприємства.

Під час комунікації з акціонерами важливо чітко пояснювати мету та переваги запропонованих змін, розкривати можливі ризики та вигоди. Транспарентність у цьому процесі сприяє встановленню довіри та спільному розумінню стратегічних цілей підприємства. Такий підхід допомагає зберегти підтримку акціонерів, покращити імідж компанії та забезпечити успішну реалізацію стратегічних змін.

До того ж, за всі роки дослідження підприємство не здійснювало короткострокових фінансових інвестицій. У контексті зваженої інвестиційної політики, реалізація таких інвестицій може призвести до високої доходності, особливо враховуючи масштаби діяльності суб'єкта господарювання. Переваги величезного масштабу можуть допомогти максимізувати прибутковість короткострокових інвестицій.

Прибутковість інвестиційних операцій може стати ключовим фактором у покращенні фінансового стану підприємства. Враховуючи, що підприємство не мало короткострокових фінансових інвестицій у минулому, їх впровадження може вирівняти баланс та допомогти зменшити величину непокритого збитку. Особливо важливо розглядати цей підхід у контексті збалансованої стратегії фінансового управління для досягнення позитивних результатів у довгостроковій перспективі.

Також, для покращення як конкретних фінансових показників, так і загального фінансового стану суб'єкта господарювання, на нашу думку, підприємству треба звернути увагу на тендерство, що, враховуючи сферу діяльності філії, є досить важливим аспектом її діяльності. Участь у тендерах на відбудову та ремонт доріг може виявитися стратегічно важливою для Філії «XXX». Такі тендерні процедури не лише надають можливість залучення додаткових коштів для вирішення завдань фінансового відновлення, але і сприяють збільшенню обсягів робіт та розширенню портфеля проєктів.

Успішна участь у тендерах може принести значний прибуток в наступних звітних періодах та забезпечити стабільність фінансового стану підприємства. Забезпечення якісного та конкурентоспроможного виконання тендерних проєктів сприятиме позитивній репутації філії та підвищить її шанси на отримання нових тендерів у майбутньому.

Стратегічне планування та ефективна участь у тендерних процедурах дозволять філії не лише розвивати свої фінансові можливості, але й генерувати додаткові можливості для росту та розвитку в сфері дорожнього будівництва та експлуатації.

Підсумовуючи, можна зазначити, що хоча підприємство знаходиться у важкому фінансовому становищі, але воно все ще має потенціал до покращення ефективності своєї діяльності. Аналізуючи пропозиції та заходи, висунуті у попередніх пунктах, можна визначити шляхи для оптимізації фінансового управління та зміцнення платоспроможності підприємства. Запропоновані кроки спрямовані на різні аспекти, такі як збільшення капіталу, оптимізація інвестиційної політики та залучення підтримки акціонерів. Вони можуть стати важливим кроком у вирішенні фінансових викликів і сприяти відновленню стабільності та конкурентоспроможності підприємства.

Ми вважаємо, що запропоновані кроки можуть допомогти як фінансовим менеджерам та директорам суб'єкта господарювання, так і працівникам у виконанні своєї частини роботи. Важливо впроваджувати ці заходи у плануванні та стратегічному управлінні, забезпечуючи постійний моніторинг та коригування, щоб досягти позитивних змін у фінансовому стані підприємства та забезпечити його стійкий розвиток у майбутньому.

ВИСНОВКИ

Результати проведеного у кваліфікаційній роботі дослідження з аспектів оцінки та можливих шляхів підвищення платоспроможності підприємства дозволяють зробити кілька важливих висновків та висунути конкретні пропозиції:

1. Поняття платоспроможності значно ширше за просте визначення конкретної спроможності підприємства розраховуватися за своїми зобов'язаннями. Платоспроможність підприємства розкривається саме в динаміці, оскільки її рівень може кардинально змінюватися по декілька разів на день.

Оцінка платоспроможності є ключовим елементом стратегічного управління, оскільки вона надає відомості про здатність підприємства вчасно та в повному обсязі здійснювати розрахунки з кредиторами. Аналіз ліквідності, фінансової стійкості та платоспроможності є важливим інструментом для виявлення слабких місць та розробки стратегій для їх вдосконалення.

2. Алгоритм проведення аналізу платоспроможності підприємства включає таку послідовність:

- збір та аналіз фінансової звітності – оцінка стану платоспроможності розпочинається з детального аналізу фінансової звітності підприємства, особлива увага приділяється ліквідності активів, структурі зобов'язань та кредиторській заборгованості;

- розрахунок ключових коефіцієнтів – систематичний розрахунок показників, таких як коефіцієнт поточної ліквідності, швидкого відшкодування та інших, дозволяє отримати конкретні числові дані для об'єктивної оцінки платоспроможності;

- аналіз динаміки – важливим етапом є аналіз динаміки показників протягом певного періоду, оскільки це дозволяє визначити тенденції та зміни у фінансовому стані підприємства;

- оцінка ризиків – визначення можливих ризиків, які можуть вплинути на платоспроможність. Це може включати зміни в ринкових умовах, зростання ставок та інші фактори, які можуть стати перешкодою для своєчасного виконання зобов'язань;

- розробка стратегій покращення – на основі отриманих результатів розробляються конкретні стратегії для підвищення платоспроможності, що включає оптимізацію обігових коштів, перегляд кредитних умов або імплементацію ефективніших систем управління фінансами;

- моніторинг та коригування – запровадження стратегій повинно супроводжуватися постійним моніторингом фінансових показників та, в разі необхідності, коригуванням стратегій для відповіді на зміни в економічному середовищі.

3. Основним видом діяльності Філії «XXX» є будівництво доріг і автострад, прийняття участі у тендерах на організацію дорожбудівництва. Результати фінансово-економічної характеристики підприємства засвідчили наявність різноспрямованих ознак і тенденцій за період 2020-2022 рр., зокрема:

- за три роки дослідження вартість основних засобів суттєво зменшилася – з 24580683 тис. грн у 2020 р. до 20860543 тис. грн у 2022 р. (на 15,1 %);

- дебіторська заборгованість зросла майже на 90 % (із 3571557 до 6778771 тис. грн), що, в свою чергу, призвело до підвищення деяких показників ліквідності, але також може свідчити про неповернення боргів з боку дебіторів;

- порівнюючи 2022 та 2020 рр., можна помітити, що розмір поточних зобов'язань збільшився на 16 %. Зважаючи на загальний фінансовий стан підприємства, назвати таку тенденцію позитивною доволі складно;

- непокритий збиток з кожним роком лише збільшується (на 3,4 % або 2027936 тис. грн у 2022 р. порівняно з 2020 р.), а прибутковим за три роки дослідження був лише 2021 р.;

- рентабельність діяльності додатня також лише в 2021 р. (4,5 % – активів, 8,7 % – операційних витрат, 10,2 % – продажів, 9,6 % – собівартості), в інших роках спостерігаються від’ємні значення показників рентабельності.

4. Через від’ємне значення власного капіталу показники фінансової стійкості вкрай невтішні. Більшість з них просто неможливо розрахувати. Величина від’ємного власного капіталу продовжує збільшуватися з кожним роком – з 2020 по 2022 рр. це значення збільшилося на 10,1 %: з -29908135 тис. грн до -32937235 тис. грн. Звісно, запас фінансової стійкості у суб’єкта господарювання відсутній.

У свою чергу стійкість вплинула на ліквідність та платоспроможність. За декількома коефіцієнтами ймовірність банкрутства філії вкрай висока. Незважаючи на це, слід враховувати, що досліджуваний суб’єкт господарювання є філією і цілком може отримувати фінансування від інших материнських компаній, оскільки мережа компанії «Автомобільні дороги України» є досить великою та структурованою. Суб’єкту підприємництва потрібно змінювати тактику та стратегію ведення своєї фінансової політики.

5. Наявна велика кредиторська заборгованість створює ситуацію, коли абсолютно ліквідних активів у багатьох підприємств з таким рівнем капіталізації може бути недостатньо. Це вказує на потенційні труднощі в забезпеченні фінансової стабільності та платоспроможності в умовах великої кредиторської заборгованості.

Загальний показник ліквідності за 2020 р. склав 0,081, 2021 р. – 0,156, 2022 р. – 0,157. З 2020 по 2022 рр. показник збільшився на 92,6 %, тобто майже вдвічі, що, без сумніву, є позитивною тенденцією. Водночас, ні один із нормативів платоспроможності не виконується, абсолютно ліквідних коштів недостатньо для покриття 20 % поточних зобов’язань. Так само високо- і середньоліквідні активи не покривають 70 % таких зобов’язань. Коефіцієнт покриття має відповідати нормі >1 , тобто всі оборотні активи компанії мають перевищувати поточні зобов’язання, в той час як вони покривають лише близько 30 %.

6. Необхідно оптимізувати доходи та витрати на підприємстві, оскільки в більшості періодів собівартість перевищувала кінцеву виручку, що, в свою чергу, негативно впливає на платоспроможність. Загальний аналіз бізнес-процесів та операцій може допомогти ідентифікувати області, де можливо зробити зміни для зниження витрат, підвищення ефективності та оптимізації діяльності.

Однак, найважливішим кроком для покращення платоспроможності підприємства та фінансових показників у цілому є перегляд бізнес-стратегії. Потрібно здійснити глибокий аналіз ринку, конкурентного середовища та внутрішніх ресурсів підприємства з метою розробки нових стратегічних напрямків, що додатково сприятимуть підвищенню фінансової рентабельності та стійкості.

Окрім того, важливо акцентувати увагу на тендерстві. Тендери на відбудову/ремонт доріг можуть принести значні прибутку в наступних звітних періодах, оскільки суб'єкт господарювання має збитки у двох із трьох роках дослідження.

Узагальнюючи проведені дослідження, слід зазначити, що покращення платоспроможності підприємства потребує реалізації комплексного підходу. Ефективне управління оборотним капіталом, зменшення непотрібних витрат, перегляд бізнес-стратегії та активізація маркетингових зусиль є важливими кроками для досягнення покращення фінансового стану підприємства і забезпечення його стійкого розвитку.